

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 17.02.2023

Kabul / Accepted: 09.08.2023

Araştırma Makalesi/Research Article

DOI: 10.55666/folklor.1252150

“YAŞ KOMMUNİST” GAZETESİNİN EDEBİ AÇIDAN DEĞERİ (1927-1929): A. ALAMIŞOV’UN “SÖNDİ” ADLI YAZISI ÖRNEĞİ

Tahir AŞIROV*

Öz

XX. yüzyılda Türkmen dili, edebiyatı, tarihi ve medeniyeti açısından süreli yayınların ayrı bir yeri vardır. Çünkü bu yüzyıl Türkmen halkının siyasi ve sosyal hayatta yaşadığı en önemli tarihî dönemdir. Özellikle Sovyet Türkmenistanı döneminde yayımlanan süreli yayınlar, Türkmen düşünce yapısını bir panorama şeklinde gösterebilmektedir. Bu dönemde Türkmen gençlerine yönelik farklı süreli yayınlar neşredilmiştir. Bunlardan biri de 1925 yılında yayın hayatına başlayan “Yaş Kommunist” (Genç Komünist) gazetesidir. İlk olarak Arap alfabesiyle yayımlanmaya başlayan “Yaş Kommunist” gazetesi, Türkmen düşünce tarihi, dili ve edebiyatı açısından önemli bir Türkmen süreli yayınıdır. Bu süreçte Sovyetler Birliği ideolojisinin propaganda aracı olan gazetede, Türkmen edebiyatı alanında yayımlanan şiirler ve edebî materyaller ayrı bir değer taşımaktadır. Gazetede dönemin Türkmen edebiyatının önde gelen temsilcilerinin Türkmen dili, edebiyatı ve kültürü ile ilgili yazıları yayımlanmıştır. Bunlardan Ata Govşudov, Yakup Nasırlı, Ata Gelenoğlu, Allaberen Mollamurt, Berdi Kerbabayev, Hallı Şaberdiyev, Ata Niyazov, Aman Kekilov, Şalı Kekilov’un isimlerini görmek mümkündür. Aynı zamanda gazetede, Türkmen edebî eleştiri kültürü ve edebiyat tarihi ile ilgili önemli yazılar yer almaktadır. “Yaş Kommunist” gazetesinde, dönemin önemli simaları tarafından yayımlanan yazılar, Türkmen düşünce tarihinin gelişim ve değişim sürecini göstermesi açısından da değerli metinlerdir. Özellikle 1904-1943 yılları arasında yaşamış olan Amandurdı Alamişov’un “Söndi” adıyla kaleme aldığı yazı dizisi, Türkmen edebiyatı alanına ayrı bir renk katmıştır. Sovyet Türkmenistanı döneminde kaleme alınan Alamişov’un “Söndi” isimli eseri, bu konuda yazılan öncü poemalardan biridir. Alamişov’un “Söndi” poeması, 1932 yılında Latin alfabesinde özel bir eser olarak yayımlanmıştır. Daha sonra Rusçaya tercüme edilmekle birlikte “Sona” adıyla genişletilerek yayımlanmıştır. Türkmen edebiyatının önde gelen temsilcilerinden olan Alamişov’un “Söndi” poeması, Ekim İhtilali’nden sonra Türkmen düşüncesinin durumunu beyan eden bir yazı olmakla birlikte Sovyet Türkmenistanı döneminin gelişim ve değişimini gösteren bir panorama olduğu da söylenebilir. Ayrıca gazetenin Sovyet Türkmenistanı’nda Latin alfabesine geçiş sürecinde önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Sovyet Türkmenistanının ilk yıllarında yayın hayatına başlayan “Yaş Kommunist” gazetesi hem bu dönemin en başarılı edebî eseri olan Alamişov’un “Söndi” poemasını neşretmesi hem de dönemin Türkmen dili, edebiyatı, medeniyeti, tarihi açısından değerli materyaller içermesi bakımından önen taşıyan süreli yayınlardan biridir.

Anahtar Kelimeler: Türkmenistan, Süreli Yayınlar, Türkmen Edebiyatı, Alamişov, “Söndi”.

* Doç. Dr. Türkmenistan İlimler Akademisi, Tarih ve Arkeoloji Enstitüsü, Aşkabat/Türkmenistan, tahirashirov@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-9684-0834

THE LITERARY VALUE OF THE “YASH KOMMUNIST” (1927-1929): (A. ALAMISHOV’S WORK “SONDI”)

Abstract

XX. Periodicals have a special place in terms of century Turkmen language, literature, history and civilization. Because this century is the most important historical period in which the Turkmen people lived in political and social life. Periodicals published especially during the Soviet Turkmenistan period can be seen to have a panorama that reflects the Turkmen mentality. During this period, different periodicals were published for Turkmen youth. One of these is the newspaper “Yaş Kommunist” (Young Communist), which started its publication life in 1925. “Yaş Kommunist” newspaper is an important Turkmen periodical that started to be published in Arabic alphabet in terms of Turkmen intellectual history, language and literature. In this process, poems and literary materials published in the field of Turkmen literature in the newspaper, which was the propaganda tool of the Soviet Union ideology, have special value. The articles of the leading representatives of the Turkmen literature of the period on Turkmen language, literature and culture were published in the newspaper. It is possible to see the names of Ata Govshudov, Yakup Nasyrly, Ata Gelenoglu, Allaberen Mollamurt, Berdi Kerbabaev, Hally Shaberdiev, Ata Niyazov, Aman Kekilov, Shaly Kekilov among them. At the same time, there are important articles about the newspaper, Turkmen literary criticism culture and history. The articles published by important figures of the period in the newspaper “Yaş Kommunist” are valuable texts in terms of showing the development and change process of the history of Turkmen thought. In particular, the series of articles written by Amandurdı Alashov, who lived between 1904-1943, under the name “Söndi”, added a different color to the field of Turkmen literature. Written in the Soviet Turkmenistan period, Alamışov’s work named “Söndi” is one of the pioneering poems written on this subject. Alamışov “Sondi” poem was published as a special work in Latin alphabet in 1932. Later it has been translated into Russian, but it has been expanded and pulished under the name “Sona”. The poem “Söndi” by Alamışov, who is one the leading representatives of Turkmen Literature, can be said to be an article declaring the state of Turkmen thought after the October Revolution, as well as a panorama showing the development and change of the Soviet Turkmenistan period. In addition, it is seen that the newspaper played an important role in the Latin alphabet in Soviet Turkmenistan. The newspaper “Yaş Kommunist” which started its publication life in the first years of Soviet Turkmenistan and was published of the poem “Söndi” by Alamışov, which is the most successful literary work of this period, is one of the valuable periodicals in terms of the Turkmen language, literature, civilization and history of the period.

Keywords: Turkmenistan, Periodical Publications, Turkmen Literature, Alamışov, Sondi.

Giriş

XX. yüzyıl Türkmen düşünce tarihinde, süreli yayınların ayrı bir yerinin olduğunu söylemek mümkündür. Sovyet Türkmenistanı'nın ilk yıllarında yayın hayatına başlayan "Yaş Kommunist" (Genç Komünist) gazetesi, Türkmen düşünce tarihi, dili, edebiyatı ve kültürü açısından değerli bir Türkmen süreli yayınıdır. "Yaş Kommunist" gazetesi, Sovyetler Birliği döneminde Türkmenistan'da gençlere yönelik yayınlar yapan süreli yayınlardan biridir. Bu dönemde Türkmenistan'da gençlere yönelik farklı yayınların olduğunu, özellikle onlarla ilgili gazete ve dergiler yayımlanmaya başlamıştır. Bunların arasında "Yaş Kommunist" gazetesi ile birlikte dergi olarak "Pioner" dergisini zikretmek mümkündür (Aşirov, 2021).

1. Yaş Kommunist

"Yaş Kommunist" gazetesi, 1925 yılında Aşkabat'ta yayın hayatına başlamıştır. Bu konuda Türkmenistan matbuat tarihi araştırmalarında ayrı bir yeri olan Mämmedurdı Annagurdov "Sovet Türkmenistanının Metbugat Tarından Oçerker" (Sovyet Türkmenistanı'nın Matbuat Tarihinden Denemeler) adlı eserinde, "Yaş Kommunist" gazetesi hakkında şöyle bilgi vermektedir: "Türkmenistan'da gençler için Türkmen dilinde yayımlanmaya başlayan ilk gazete "Yaş Kommunist" gazetesidir. Son zamanlara kadar "Yaş Kommunist" gazetesi Aralık 1925 yılında neşredilmeye başlamıştır diye kabul ediliyordu. Örneğin gazetenin 30 yıllık jübilesi Aralık 1955 yılında gerçekleştirildi. Ancak gerçekte o 1925 yılının mart ayında yayımlanmaya başlamıştır... Gazetenin 8 Mart 1925 tarihinde çıkan ikinci sayısında, "1925-nji yıl mart ayından çıkya" [1925 yılının mart ayında yayımlanıyor] diye açıkça kaydedilmiştir" (Annagurdov, 1962: 342).

[Foto 1] Yaş Kommunist 1925

[Foto 2] Amandurdı Alamişov

"Yaş Kommunist" gazetesinin 8 Mayıs 1925 tarihinde çıkan ikinci sayısında LKSMT [Leninskiy Kommunistiçeskiy Soyuz Molodyoji Turkmenistan / Türkmenistan Leninist Komünist Gençlik Birliği] MK [Merkezi Komitesi] yayın organı şeklinde büyük boyda dört sayfalık olarak yayımlandığını görmek mümkündür (Annagurdov, 1962: 342). Gazetenin 1927 yılında yayımlanan sayısında "Yaş Kommunist" gazetesi şöyle tanıtılmıştır: "Türkmenistan Leninci Komünist Gençler Cemiyeti Merkezi Komitesinin Fikrini Yayıyor" (Yaş Kommunist, 1927). Gazetenin gençler ile ilgili yayın organı olduğunu ise ilk sayfasında şu sözlerle dile getirilmektedir: "Türkmenistan Leninci Genç Komünistler Cemiyeti" (Yaş Kommunist, 1927). Ayrıca gazetenin ilk sayfasında Sovyetler Birliği'nin ideolojisinin gençler arasında propaganda yayını olduğunu ise şiarı yerleştirilmekle ilan edilmektedir: "Tüm Dünya Yoksul Gençleri Birleşin!" (Yaş Kommunist, 1927).

Mayıs 1925 yılında Arap harfleri ile yayın hayatına başlayan "Yaş Kommunist" gazetesinin ismi Rusça olarak yer almaktadır (Yaş Kommunist, 1927). 1928 yılının mayıs ayından itibaren gazetenin ismi Latin alfabesiyle yazılmaya başlanmıştır (Yaş Kommunist, 1928). Gazetenin tamamının Latin alfabesiyle yayımlanması ise 1929 yılının 15 Ekim tarihine raslanmaktadır (Yaş Kommunist, 1929).

Annagurdov eserinde, “Yaş Kommunist” gazetesinin 1925-1927 yılları arasında 21. sayısının çıktığını ifade etmektedir (Annagurdov, 1962: 348). Ancak A. Kekilov’in R. Recepov ve K. Jumayev ile birlikte 1969 yılında Aşkabat’ta “Türkmenistanda Tankıdı Pikiriň Döreyşi Hem Ösüşi” (Türkmenistan’da Eleştirel Düşüncenin Oluşumu ve İlerleyişi) adıyla yayımladıkları kitapta, “Yaş Kommunist” gazetesinin 1925-1927 yılları arasında yirmi ikinci sayısının yayımlandığını dile getirilmektedir (Kekilov vd., 1969: 24). 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinin on altı sayı yayımlandığı söylenebilir. Çünkü gazetenin 1928 yılında yayımlanan ilk sayısı yirmi üçüncü sayıdan başlamaktadır. Bu nedenle de 1927 yılında yayımlanan on altı sayısı, gazetenin genel sayısının yedinci ve yirmi ikinci sayıları arasında yer aldığı söylenebilir. Gazetenin sorumlu editörü, gazetenin sekizinci sayısında Türkmen’in büyük oğullarından ve “Perman” adlı değerli eserin müellifi meşhur yazar Ata Govşudov (1903-1953) ile Bizov adları geçmektedir. Gazetenin dokuzuncu sayısında Govşudov ile Garaşenko isimleri sorumlu editör olarak yer almaktadır. Gazetenin on birinci sayısında sorumlu editör olarak Garaşenko ile A. Durdıyev isimleri geçmektedir. Gazetenin on üçüncü sayısında Govşudov ile Durdıyev adları sorumlu editör olarak yazılmaktadır. Gazetenin on dördüncü sayısında sorumlu editör olarak Govşudov’un adı geçmektedir. Gazetenin on beşinci sayısından itibaren Govşudov ile Garaşenko isimleri yer almaktadır (Yaş Kommunist, 1927).

Aynı şekilde Annagurdov, 1928-1929 yılları arasında ise ayda bir defa yayımlandığını arşiv belgesine atıf yaparak belirtmektedir (Annagurdov, 1962: 349). Ancak “Yaş Kommunist” gazetesinin 1928 yılında yayımlanan sayısına bakıldığında, ayda birden fazla yayımlandığını görmek mümkündür. Örneğin gazetenin kasım ve aralık aylarında dört defa yayımlandığı tespit edilebilir. 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinin yirmi sekizinci sayısı yayımlanmıştır. Bu yılda yayımlanan yirmi sekizinci sayı, gazetenin genel sayısının yirmi üçüncü ve kırkinci sayıları arasında yer almaktadır. Gazetenin yirmi üçüncü sayısından yirmi yedinci sayısına kadar Govşudov ile Garaşenko isimleri sorumlu editör olarak yer almaktadır. Gazetenin yirmi sekizinci sayısında sorumlu editör olarak Atamışov’un ismi geçmektedir. Gazetenin 1928 yılında yayımlanan onuncu sayısından itibaren Garaşenko ismi sorumlu editör olarak yer almaktadır. Gazetenin yirmi sekizinci sayısında H. Atamışov sorumlu editör olarak kaydedilmiştir. Gazetenin otuz ikinci ve otuz üçüncü sayısında Garaşenko ismi sorumlu editör şeklinde geçmektedir. Gazetenin otuz dördüncü sayısında Atamıradov adı geçici sorumlu editör olarak belirtilmiştir. Otuz sekizinci sayıda H. Atamışov’un adı geçici sorumlu editör şeklinde yer almaktadır (Yaş Kommunist, 1928).

“Yaş Kommunist” gazetesinin 1929 yılındaki sayıları kırk birinci sayısından başlanmaktadır. Özellikle gazetenin 1928 yılının son sayılarında şöyle bir bildiri yer almaktadır: “Haftada bir defa yayımlanan gençlerin düşüncesini doyurucu, konuşan dili ve aynası” (Yaş Kommunist, 1928). Gazetenin 1929 yılındaki ilk sayısının sorumlu editörü olarak Ata Miradov’un ismi geçmektedir. Gazetenin kırk altıncı ve kırk yedinci sayılarında sorumlu editörün yardımcısı olarak Amanov şeklinde yer almaktadır. Gazetenin kırk dokuzuncu sayısından itibaren G. Hüseyinov adı sorumlu editör olarak geçmektedir. Sovyetler Birliği döneminde Türkmen süreli yayınlarında “G. Hüseyinov” olarak geçen şahsın “Türkmenistan” gazetesinin ilk editörlerinden biri olan Gabeydulla Abdullayevič Husaynov (1892-1948) olduğu görülmektedir (Aşirov ve Albayrak, 2020: 141-146). Gazetenin altmışıncı sayısından itibaren sorumlu editör olarak I. Amanov, yardımcısı olarak Sarıhanov ismi yer almaktadır (Yaş Kommunist, 1929). I. Amanov ismi “Pioner” dergisinin editörleri ve yazarları arasında ismi geçmektedir (Aşirov, 2021: 18, 42-43). Gazetenin editör yardımcısı ise yazar Nurmırat Sarıhanov’dur (1906-1944).

2. Türkmen Dili ve Edebiyatı

2.1. Türkmen Dili

“Yaş Kommunist” gazetesi, Türkmen dili açısından değerli bir süreli yayındır. Nitekim “Yaş Kommunist” ilk sayısından başlayarak Türkmen düşünce sürecini göstermesi açısından önemlidir. Aynı şekilde “Yaş Kommunist” gazetesi Türkmen dili ile ilgili ehemmiyetli metinler ihtiva etmektedir. Türkmen’in büyük oğullarından olan Kümüşalı Böriyev (1896-1942) ile Muhammet Geldiyev’in (1889-1931) imzalarıyla 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Latin Esasında Kabul Edilen Türkmen Elipbisi” (Latin Esasında Kabul edilen Türkmen Alfabeti) başlığıyla Türkmen dilinin yazım kuralları yayımlanmıştır (Yaş Kommunist, 1927). Türkmen dilinin yazım kurallarını ihtiva eden aynı yazı, 1927

yılında “Türkmenistan” gazetesinde de yayımlanmıştır (Aşirov, 2022: 141-146). Bu çalışma daha sonra müstakil bir kitap olarak “Taze Elipbiyiñ Yazuv Düzgünleri “adıyla neşredilir (Sağlam 2019: 540) Ayrıca 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde, “Yañı Eliipbii Bölimi” (Yeni Alfabe Bölümü) başlığıyla bir bölüm açılmıştır (Yaş Kommunist, 1927). 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde, “Latinçi Bölimi” (Latinci Bölümü) başlığıyla bir bölüm açılmıştır (Yaş Kommunist, 1928). Ayrıca Türkiye’deki Latin alfabesine geçiş konusuna da ayrı bir yer ayrıldığı görülebilir (Yaş Kommunist, 1928).

2.2. Edebiyat

“Yaş Kommunist” gazetesinin Türkmen edebiyatı açısından ayrı bir yeri olduğunu görmek mümkündür. Bu gazetede Türkmen edebiyatı ile ilgili önemli yazılar kaleme alınmıştır. Yükseköğretimde okuyan Türkmen öğrencilerinin yabancı kızlarla evlenmesi konusunu başlatan Aga Sarıyev’in (Aşirov-Albayrak, 2020: 423-435) 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde, “Yaş Edebiyatçılar Sahıpası Açmak Gerekmi –Yokmı?” (Genç Edebiyatçılar Sayfasını Açmak Gerekli mi [veya Gerek] Yok mu?) adlı yazısı yayımlanmıştır (Sarıyev, 1928). “K.B.” şeklinde yazılarının altına imza atan Kümüşali Böriyev’in 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde, “Yaş Edebiyatçılarımızñ Vezipesi” adlı yazısı yayımlanmıştır (“K.B.”, 1928). Bununla birlikte “Hallı” şeklinde imza atan ve Türkmen edebiyatı alanında değerli çalışmaları kaleme alan Hallı Şaberdiyev’in (Aşirov-Albayrak, 2020: 106-115) 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Yoldaş Alımcan İbrahimov” adlı yazısını da görmek mümkündür (Hallı, 1928). “A. Hocamberdi” veya “A.H.” şeklinde yazılarına imza atan Abdillah Hocamberdiyev’in (Aşirov-Acar, 2021: 429-438) “Maksim Gorki” adlı yazısını yayımlanmıştır (Hocamberdi, 1928). Ayrıca 1898-1981 yılları arasında yaşamış olan Türkmen şairi Ata Köpek Mergenoglu’un (Türkmen Edebiyatının Tarihi, 1980: V/245-257) 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Bağlı Gız Bağdatda” adlı yazısı yayımlanmıştır (Mergenoglu, 1928).

Aynı şekilde 1927-1929 yılları arasında gazetede, Türkmen’in meşhur oğullarının edebî yazıları yer almaktadır. Gazetede yer alan eserlerin Sovyet Türkmenistanı’nın meşhur yazar ve şairlerinden olduğu görülmektedir.

2.2.1. Ata Govşudov

Türkmen edebiyatı tarihinde millî tiyatronun kurulması ve Türkmen gençlerinden yetenekli sanatçıların yetiştirilmesi hususunda büyük gayret gösteren (Sağlam 2018) Ata Govşudov, “Yaş Kommunist” gazetesinin editörlüğünü de yapmıştır. “Köroğlu” destanının birkaç bölümünün bir araya getirilerek basılmasını ve ilk defa Latin alfabesiyle yayımını hazırlayan Ata Govşudov’un (Aşirov, 2019: 221-224) 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Nesihat” adlı şiiri yayımlanmıştır (Govşudov, 1927).

2.2.2. İloğlu

“İloğlu” adıyla yazılarının altına imza atan ve Türkmen matbuat tarihinde ayrı bir yeri olan yazar Yakup Nasırlı’nın (Aşirov- Arıcan, 2020: 45-50) 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Edebiyat İşleri ve Yaşlar” (Edebiyat Çalışmaları ve Gençler), “Çağırar Meni”, “Zahmet Obası”, “Türkmenistan Dağlarında”, “Oktyabr Tablosı Önünde” (Ekim Tablosu Önünde) ve 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Ulı Göreş” (Büyük Mücadele), “İleri Giden Yol (10 Yıllık Bayrama Bağışlanyar)” başlıklı şiirleri yayımlanmıştır (İloğlu, 1928).

2.2.3. Ata Gelenoğlu

1901-1933 yılları arasında yaşamış olan Türkmen aydınlarından Ata Gelenoğlu’nun (Aşirov, 2022: 72-74) 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Gızlar Komsamula Yazılmak Gerek” (Kızların Komsomol’a Yazılması Gerekli), “Sayuuz-dır” (Birliktir) ve 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Şu On Yıllık Bayramı”, “Tiyatır” (Tiyatro) başlıklı şiirleri yayımlanmıştır (Gelenov, 1928).

2.2.4. Anna Sahedov

Anna Sahedov’un 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Komunistiñ Yolu” adlı şiiri yayımlanmıştır (Sahedov, 1927).

2.2.5. Latinci

Sovyet Türkmenistanı’nın ilk yıllarından itibaren “Latinci” takma adıyla yazılar görmek mümkündür. Özellikle 1926 Türkoloji Kurultayı’ndan sonra daha çok görülmeye başlamıştır. Genellikle Latin harflerini savunanlar tarafından kullanıldığı görülmektedir (Aşirov, 2021: 132). Latinci’nin 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Arap Harfları” (Arap Harfleri) adlı şiiri yayımlanmıştır (Latinci, 1927).

2.2.6. “M.M.H”

“M.M.H” veya “M.H.” şeklinde yazılarının altına imza atan ve 1885-1930 yılları arasında yaşamış olan Allaberen Hocaniyazovlu Mollamurt’un (Aşirov, 2021: 189-192) 1927 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Yaş Komünistlere Bağışlanıyor!” (Yaş komünistlere Bağışlanıyor) ve 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Zayoma Yaşların Kömegi”, “Tankıt Nâmeden İbaret”, “Barmak Gerekdir”, “Bize Gerek Dâl”, “10 Yaşda-Ulı Bayramı!” adlı şiirleri yayımlanmıştır (M.M.H., 1928).

2.2.7. B. Kerbabayev

Sovyet devri Türkmen edebiyatının ilk kerpicini koyanlardan biri olan Berdi Kerbabayev, şiir, hikâye, roman, tiyatro vb. türlerde eserler vermiştir (Sağlam, Biray: 2018: 435). 1970 yılında Türkiye’ye seyahat eden Türkmen’in büyük oğullarından biri olan Berdi Kerbabayev’in (Aşirov-Bekjayew, 2021: 98-139) 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Alkogalizmi Gaygırmalı Dâl” adlı şiirleri yayımlanmıştır (Kerbabayev, 1928).

2.2.8. Ceyhun

Ceyhun’un 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Pilyuton Ornında”, “Yaş Komünist” adlı şiirleri yayımlanmıştır (Ceyhun, 1928).

2.2.9. Ata İsmayılov

Ata İsmayılov’un 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Birleşdik” başlıklı şiiri yayımlanmıştır (İsmayılov, 1928).

2.2.10. Hallı

“Hallı” şeklinde imza atan Hallı Şaberdiyev’in 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Köne Türkmen Edebiyatı ve Komsamollar” başlıklı yazısı yayımlanmıştır (Hallı, 1928).

2.2.11. A. Şükirov

A. Şükirov’un 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Yaş Kamünist Gazyete”, “...İleri Sür”, “Gahrıman Yoksul Yaşlarına”, “Yaşların Nâme Yazmagı Gerek” adlı şiirleri yayımlanmıştır (Şükurov, 1928).

2.2.12. Ferid Yegudin

Ferid Yegudin’in 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Deñlik Güniñ Nuri Saçıldı”, “Okuv, Okuv” adlı şiirleri yayımlanmıştır (Yegudin, 1928).

2.2.13. Ata Niyazov

1906-1943 yılları arasında yaşamış olan Ata Niyazov’un (Türkmen Edebiyatının Tarihi, 1980: V/190-205) 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Yaşdaşlarım”, “22 Yaşlara”, “Medeni Yöriş”, “Baryas”, “Ilım” adlı şiirleri yayımlanmıştır (Niyazov, 1928).

2.2.14. Aman Kekilov

Sanatçı kişiliğinin yanında akademik kimliği de olan Aman Kekilov (1912-1974), edebiyat teorisi ve eleştirisi üzerine birçok makale kaleme almıştır (Sağlam, Biray 2018: 492). “Söygi” (Sevgi) adlı romanının yazarı Aman Kekilov’un 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Tiz Geliñ” başlıklı şiiri yayımlanmıştır (Kekilov, 1928). Sovyet döneminde Türkmen edebiyatının meşhur simalarından biri olan Aman Kekilov, “Pioner” dergisinin sorumlu sekreteri ve editörlerindedir (Aşirov, 2021: 25-27).

2.2.15. A. Alamişov

“Pioner” dergisinde yazı kaleme alan dönemin genç şairlerinden olan biri de 1904-1943 yılları arası yaşamış olan Amandurdi Alamişov’un (Aşirov, 2021: 24-25) 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “10 Yıla” adlı şiiri yayımlanmıştır (Alamişov, 1928). Alamişov’un 1925 yılında itibaren farklı yayınlarda şiirlerinin yayımlandığını görmek mümkündür (Alamişov, 1986: 109-142). Ayrıca 1930 yılında “Türkmenistan” gazetesinde, “Sınırı Göreş” adıyla şiirini bulunmaktadır (Alamişov, 1930).

2.2.16. Ş. Kekiloğlu

Ş. Kekiloğlu yazılarının altına imza atan yazarın meşhur Türkmen aydını Aman Kekilov’un kardeşi 1906-1943 yılları arası yaşamış olan Şalı Kekilov’dur. Modern Türkmen şiirinin önde gelen isimlerinden olan Kekilov, kadın ve kadın özgürlüğü konularında yazdığı şiirleriyle dikkatleri çekmiştir (Sağlam, Biray 2018: 466). Kekiloğlu 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Rahat Sürseñ SSSRde”, “Gutlı Bolsun 10 Yıllık Bayram!”, “Hey Can Elek Gün Çıkdı” adlı şiirleri yayımlanmıştır (Kekiloğlu, 1928). Ayrıca “Ş.K.” harfleri ile 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Ötendir” adlı şiirin altına imza atan yazarında Kekiloğlu olduğu söylenebilir (Ş.K., 1928). Kekilov’un “Pioner dergisinde ise “Şalı” olarak yazılarının altına imza atmıştır (Aşirov, 2021: 27-28).

2.2.17. Belet

Belet’in 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Edebiyat”, “Gören Hayran Galmalı” adlı şiiri yayımlanmıştır (Belet, 1928). Bu dönemde Aşkabat’ta yayımlanan “Pioner” dergisinde iyi bilen, aşına anlamlarına gelen “Belet” müstear ismiyle farklı konularda yazılar kaleme alan yazar vardır (Aşirov, 2021: 64).

2.2.18. G. Nepesov

G. Nepesov’un 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Yaşlarımız” adlı şiiri yayımlanmıştır (Niyazov, 1928). G. Nepesov olarak yazısının altına imza atan yazarın dönemin “Pioner” dergisinde de şiiri yayımlanan ve 1907-1976 yılları arasında yaşamış olan meşhur tarihçi Gayıp Nepesov’dur (Aşirov, 2021: 48-49).

Bunlarla birlikte “Yaş Kommunist” gazetesinde, müstear isimlerle yazılarının altına imza atan diğer yazarların şiirlerini de yazılar görmek mümkündür. “Y.” imzalı “Sende Gur!” (Y, 1927), “H.A.” imzalı “Piyaniriñ Vezipesi” (Pionerin/Öncünün Görevi) (H.A., 1928), **Mollacı**’nın “Yaş Komsamollara Şatlık” (Mollacı, 1928), **Yaş**’ın “Yaş Komsamollar!” (Yaş, 1928), **Komsamol**’un “Bayırda” (Komsamol, 1928), **Hövesli**’nin “Edebiyat Ağşamı” (Hövesli, 1928), “A.A.” imzalı “Vagıtñız Geldi” (A.A., 1928), **Mekir**’in “Mektep Müdiri” (Mekir, 1928) adlı şiirleri yayımlanmıştır. Bunlardan başkade gazetede de yazılar ve şiirler görmek mümkündür.

2.3. Edebî Eleştiri

“Yaş Kommunist” gazetesi, Türkmen edebî eleştiri tarihi açısından değerlidir. Nitekim A. Kekilov’in R. Recepov ve K. Jumayev “Türkmenistanda Tankıdı Pikirin Döreyşi Hem Ösüşü” eserinde, “Yaş Kommunist” gazetesinin edebî eleştiri açısından değerini şöyle dile getirmektedir: “1925 yılında Türkmenistan’da Leninci Komünist Yaşlar Birliğinin yayın organı olan “Yaş Kommunist” gazetesi yayımlanmaya başlıyor. Bu gazete ilk yıllarında çok nadir çıkıyor. 1925 yılında gazetenin sadece iki sayısı, 1926 yılında dört sayısı, 1927 yılında ise on altı sayısı yayımlanıyor. “Yaş Kommunist” gazetesinin bu üç yılında yayımlanan yirmi iki sayısında edebî tenkite ait bir şey neşredilmemiştir. 1928 yılında “Yaş Kommunist”, önceki yıllara rağmen düzenli çıkmaya başlıyor. Bu yılın ekim ayından itibaren haftada iki defa çıkıyor. 1928 yılının başından itibaren gençler gazetesinde edebî ve tenkidi makaleler sıkı bir şekilde yayımlanmaya başlıyor” (Kekilov vd., 1969: 24). Ayrıca 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde, “Çıkan Kitaplara Sın” genel başlıklı yazılar da görmek mümkündür (Yaş Kommunist, 1928).

“Yaş Kommunist” gazetesinde “çekişme” (tartışma) yöntemi ile yazılan yazılar, bunun birer örneğidir. Nitekim “İloğlu” adıyla yazılarının altına imza atan yazar Yakup Nasırlı’nın (1899-1958) “Yaş Kommunist”

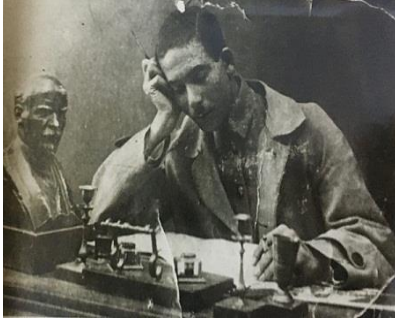
gazetesi başta olmak üzere diğer yazıları ve şiirleri üzerine devam eden eleştirel yazı dizisi, “Yaş Kommunist” gazetesinde yayımlanmıştır. İlk olarak 1926 yılında “Türkmenistan” gazetesinde Muhammet Geldiyev (1889-1931) ile Türkmen’in klasik şairi Seyitnazar Seydi (1775–1836) bağlamında tartışma yazıları kaleme alan Okıcı’nın (Aşirov, 2019: 21-29) 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Bugünkü Edebiyatımız” başlığı altında “İloğlu”nın Goşgıları ve Yaş Yazuvçılarının Borcu” (“İloğlu’nun Şiirleri ve Genç Yazarların Borcu) adlı İloğlu’nun şiirlerini konu alan yazısı yayımlanmıştır (Okıcı, 1928). Bunun üzerine Aman Kekilov tarafından 1929 yılında “Yaş Türkmen Edebiyatı ve İloğlunun Goşgıları” (Yeni Türkmen Edebiyatı ve İloğlu’nun Şiirleri) adlı eleştiri yazısı kaleme alınmıştır (Kekilov, 1929). Kekilov’un eleştirel yazısına konu olan şiirlerinden biri de İloğlu’nun “Yaş Kommunist” gazetesinde “İleri Giden Yol (10 Yıllık Bayrama Bağışlıyay)” başlıklı şiiridir (İloğlu, 1928). Gazetenin aynı sayısında, “Bökenek” imzasıyla “Tankıt Etmäge Rushat Beriñ hem Kömek” (Eleştiriye İzin ve Yardım Verin) başlığıyla bir yazı kaleme almıştır (Bökenek, 1929). Bununla birlikte “Gazak Balası” imzalı 1929 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde, İloğlu’nun şiirleri ile ilgili “İloğlu”nın Goşgıları Hakda” (İloğlu’nun Şiirleri Üzerine) adıyla bir yazı kaleme almıştır (Gazak Balası, 1929). Gazak Balası’nın dönemin gençlere yönelik yayın olan “Pioner” dergisinde de birçok şiirini görmek mümkündür (Aşirov, 2021: 63). Ayrıca aynı konuyla ilgili Eziz İsmailov’un “İloğlu Şahirmi, Däl-mi?” (İloğlu Şair mi veya Değil mi?) adlı yazısı yayımlanmıştır (İsmailov, 1929).

Aynı şekilde yazıların altına “Hallı” şeklinde imza atan Hallı Şaberdiyev’in eleştirel yazıları “Yaş Kommunist” gazetesinde yayımlanmıştır. Şaberdiyev 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde “Hakikat Her Vagt Açık! (A. Gulmuhammedova Cogap)” (Hakikat Her Zaman Açık!: A. Gulmuhammedov’a Cevap) adıyla bir dizi yazı yayımlamıştır (Hallı, 1928). Şaberdiyev yazısına şöyle başlamaktadır: “Bu yılın Nisan ayı “Türkmenistan” gazetesinin 88., 89., 90., 91., 92. ve 93. Sayılarında Gulmuhammedov Tarafından “Doğru Düşünceli Edebiyatçılar Üçin Yazıydım!” [Doğru Düşünceli Edebiyatçılar İçin Yazmıştım!] başlıklı makalesi yayımlandı” (Hallı, 1928). Abdulhekim Gulmuhammedov (1885-1931) ile Hallı’nın arasında gerçekleşen eleştirel yazılar, Sovyet Türkmenistanı’nın ilk yıllarında edebî eleştirinin tarihinin sürecini göstermek açısından önemli metinlerdir. Nitekim A. Kekilov, R. Recepov ve K. Jumayev tarafından “Türkmenistanda Tankıdı Pikirin Döreyşi hem Ösüşü” adlı yayımladığı eserde, Gulmuhammedov ile Şahberdiyev arasında cereyan eden edebî eleştirilerin sonraki yazılarının bağlamında şöyle değerlendirmektedir: “Bu iki tenkitçinin sonraki çıkışları (A. Gulmuhammedov’un “Doğru Düşünceli Edebiyatçılar Üçin Yazıydım!” [Doğru Düşünceli Edebiyatçılar için Yazmıştım!] ve H. Şahberdiyev’in “Hakikat Her Vagt Açık!” [Hakikat Her Zaman Açık!] diye makaleleri) çok zamanda edebî tenkite benzemeyen, iki insanın kendi arasındaki kavgasına, ben – benlik tekebbürlüğüne yakın oldu” (Aşirov ve Albayrak, 2020: 106-115).

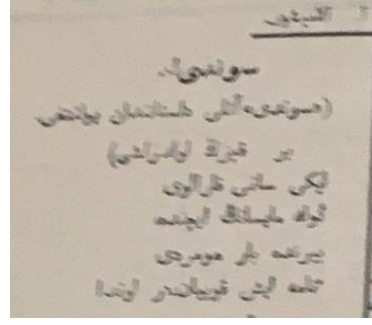
2.4. A. Alamişov’un “Söndi” Adlı Eseri

1925 yılında yazmaya girişen (Alamişov, 1986: 4) Amandurdı Alamişov’un “Söndi” adlı eseri ilk olarak “Yaş Kommunist” gazetesinde yayımlanmaya başlamıştır. Alamişov’un “Söndi” adlı eseri “Yaş Kommunist” gazetesinde, “Söndi!.. (“Söndi” Atlı Destanından Yolıngı Bir Gızın Öldirilişi” (Söndi!..: “Söndi” Adlı Destanından Bölüm Bir Kızın Öldürülüşü) başlığıyla yayımlanmıştır. İlk olarak Alamişov’un “Söndi” adlı eseri “Yaş Kommunist” gazetesinin Ekim ayından itibaren yayımlanmaya başlamıştır (Alamişov, 1928). Bu konuda Alamişov’un 1986 yılında “Sona” adıyla yayımlanan derleme eserinin girişinde şöyle denilmektedir: “... A. Alamişov’un söz konusu [“Söndi”] poemasında vardı. Poemanın ilk varyantı “Söndi” adıyla çıktığında, şaire matbuatta bazı eleştirel yaklaşım sergilendi. Buna göre o bu eserinin yeniden üzerinde çalışmıştı ve eserinin sonucunu değiştirmişti. İlk varyantta eser Sona’nın İtalmaz tarafından asılması ile tamamlanıyordu. “Yandı yüreğim, yandı, söndi çırağım, söndi” (Alamişov, 1986: 8).

[Foto 3] Alamişov "Söndi" 1928.

[Foto 4] "Söndi" İlk Dörtlüğü, 1928.

11 Ekim 1928 yılında yayımlanan "Yaş Kommunist" gazetesinin otuzuncu (18) sayısında, Alamişov'un "Söndi" adlı yazısının dokuz dörtlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). Alamişov'un 1932 yılında neşredilen Latin alfabesi ile yayımlanan nüshasında, beşinci ve altıncı sayfaları arasında yer almaktadır (Alamişov, 1932: 5-6). Alamişov'un 1986 yılında Kirilce olarak hazırlanan "Sona" adıyla genişleterek yayımlanan kitapta, "Söndi" eserinin şiirlerini ve değişikliklerini şu şekilde göstermek mümkündür. 1. (93/5), 2. (93/6), 3. (93/7), 4. (93-94/8), 5. (94/1), 6. (94/-2 "1.Yabñ suvı seslenip"), 7. (94/-3 "Inha bular yüp salıp, Suv üstünden adsılar, Yuvaşça pışırdaşıp, Gayra-gayra basdılar"), 8. (94/-4 "2. Yaşırmaq, 4. aşırmaq"), 9. (94/5 "1. gamaşdı, 3. Bu bolışa hayran boldım").

18 Ekim 1928 yılında yayımlanan "Yaş Kommunist" gazetesinin otuz birinci (19) sayısında, Alamişov'un "Söndi" adlı yazısının yirmi bir dörtlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). 1. (Bolup geçen bir işi, Bir başından başlılı, Neneñ-niçik bolupdır (32/6 bolsada), Barın aydıp taşlalı), 2. (13/1 "1. Cülgeli"), 3. (13/3 "1. Böyük"), 4. (14/3), 5. (14/2), 6. (14/5 "1. birinde"), 7. (Komsomollar içinde, Başlık bolup işleryardı, Halkñ kör bolmagına, Gara gözin yaşlıyardı), 8. (14/-6 "3. Yıgnaklara gatnaşyar), 9. (14-15/8), 10. (15/-3 "1. Sona yılıñ başında, 2. Ders bermäge baryardı), 11. (15/5), 12. (15-16/-7 "Garındaşlarınñ biri, Onıña adı İtalmaz, Yüzinde şepagat yok, hiö kim muña tay gelmez"), 13. (16/7 "4. Özide), 14. (17/1 "Basımrak üzäyimeseñ"), 15. (17/2 "1. İl gün bir govı zat"), 16. (17/-3 "Oyan- buyan urındı, Mal hem yokdı elinde, Birden yadına düşdi, Yetim bardı golında), 17. (17/4 "3. Özide), 18. (17-18/-8 "Sonañ ecesine bir gün, Bereyille şonı, Olarıñda yaş oğlu bar, Yoksam goymazlar meni), 19. (18/-4 "1.Öyle-böylesine geçip, 2. Ecesini alladı"), 20. (18/-5 "Dokuz yaşlı Sonanı, Tutıp berdi olara, Zatdan bi habar Sona, Tutarık boldı bulara), 21. (19/2 "3. Ay.. bolyarda diyişip).

25 Ekim 1928 yılında yayımlanan "Yaş Kommunist" gazetesinin otuz ikinci (20) sayısında, Alamişov'un "Söndi" adlı yazısının on yedi dörtlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). 1. (19/4 "3. Yollarda çekip pikir), 2. (19/5), 3. (19/6), 4. (20/3), 5. (20/1), 6. (20/2), 7. (20/4 "1. Bir balasız gaz yalı"), 8. (20/-5 "2. golay, 3. Mektepde okıvçılar, 4. Barı daşına yıgnaldı), 9. (20/6), 10. (20-21/-8 "Söygili yoldaşlarım, Okıv vaktuñız boldı, Giriñ indı içine, Hemmesi tama doldı), 11. (Çıkıp tagta yüzige (32/11 yüzine), Yazıp berdi gızlara, Olar yazmaga durdı, Seretdi çöl düzlere), 12. (23/-2 Evvel (32/11 Oval) gören bir yigidi, Birden yadına düşdi, Şola maña minasıp, Yoldan şol yigit geçdi), 13. (23/2), 14. (23/3), 15. (23/-4 "3. Aynadan bir zat gördi, 4. Yürek boldı bir yana), 16. (23/-5 "3. Sözleşip bolarmı diyip, 4. Berkitdi hıyalını"), 17. (23/6 "1. ädikli, 3. yüzli, 4. Bu gır atñ üstinde").

04 Kasım 1928 yılında yayımlanan "Yaş Kommunist" gazetesinin otuz üçüncü (21) sayısında, Alamişov'un "Söndi" adlı yazısının yirmi sekiz dörtlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). 1. (23/7- "3. keyerip dur"), 2. (24/1), 3. (24/3 "Sona aynadan garap"), 4. (24/2), 5. (25/2 "1. Elesledip atını, 3. golayda"), 6. (Dınıç alara vaktu boldı, Okuvçılar çıkdılar, Atlı nirağ bardı diyip, Köçä çıkıp baktılar), 7. (Anna bir az sovatlı, Bat sovdasın edişardı, Añrı-bäri göterip, Obalara gidşardı [32/13]), 8. (Mektebiñ golay yanda (32/12 golayrakda), Mihman bolşan (32/12 düşşän) öyi bardı, Gelen-geçen yolağçı, Galapını bariyardı [32/12]), [8a. Oval hem bu oba gelip Añrı -bäri satıpdı, Bir näçe garıplara, Nesge berip gidipdi, 32/13] 9. (25/-6 "2. Yañkı öye düşşardı, 2. Sürüp bardı atını, Bir gelin bar yaşyardı"), 10. (25/7), 11 (26/1 "3.mektep"), 12. (26/2 "2. garap"), 13. (26/3, "1. otda"), 14. (26/5, "2. Birden, 3. salık"), 15. (26/6, "1. Sağlık amanlık sorap"), 16.

(26/-7, “2. Saña aydayın diydi, 3. Bogazını doldırdı, 4. Boldı sözünü goydı”), 17. (27/1, “1. Mektepdäki mugallıma, 3. Oda adaglı eken, 4. gıyın”), 18. (27/6, “3. Adaglısı entek yaş, 4. Habar tutıp görmeli”), 19. (27/7, “1. yazdı-da, 2. bersene, 3. Öz azgından cogap al, 4. Durma tızırak barsana”), [19a. “Ey azızım Anna can, Adaglılığından gorıkmagın, Egerde halasañız, Oña pikir çekmegin”, 19b. (32/14, “Bir hatcağaz yazaysam, Ece eltip berermin? Öz eliñ bile eltip, Hıyal pikirin bilermin?”), 19c. (32/14, “Hova oğlum Annacan, Özüm eltip bererin, Tä cogabının alyancam, Yanında dik durarın”)], 20. (28/3, “1. Çay öninde goydıda”), 21. (28/-4, “2. Bu ayal tasap bardı, 3. Çagalar okap (32/25, okıp) durlar, 4. Bir az gapıda durdı”), 22. (Gapıda duran ayala, Sonanıñ gözi düşdi, Gapıdan boynın uzatdı, Gıñacıñ ucın açdı), 23. (Sagadına garadı, Okuv gutardu diydi, Bu hat yöne hat, dälidir, Bir zat barlığın duydu), 24. (Hatıñ gısga mazmunı, Niçik sensiz gezeyin, Yüregine od düşdi, Diydi yene düzeyin), 25. (31/-7, “Yazdı hatın cogabın, Öziñ gel gürleşeli (32/15, görışeli), Böylesini näme etcek, Dil bilen sözleşeli”), 26. (32/-6, “2. Ayal, 3. Gız pahır (32/15, pakır) boyırganıp, 4. Yüzi şol yana boldı”), 27. (32/7, “1. ðe, 3. ða”), 28. (34/-6, “3. Ece sen köp sag bol diyip, 4. Yırış edip bir güldi”).

22 Kasım 1928 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin otuz beşinci (23) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının yirmi yedi dördlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). 1. (Ece indi sen otır, Özüm bir barayınla, Garşısında gürleşip, Gül yüzün göräyinle), 2. (35/-4, “1. Gız otırıp bilmeyär, 3. Bu näme diyip gelmedi), 3. (36/5 “32/16, 4. oyladı), 4. (37/2, “32/16, 1. Gız, 3. gıza, 4. Gızıñ), 5. (37/3, “32/16. 1. tamıñ, 2. [s]janı), 6. (37/-5, “32/16, Bir-birinden utanıp, Sözleşmän kän durdı, Gız bir az sabır etdi, Annanıñ özi bardı), 7. (37/6, “31/16, 1. Yakın- yakın, 3. seredyär), 8. (37/7, “31/16, 2. Yanında dur söyeyip, çoşu[p]), 8a. (37/7, “32/17, 1. Töveregine göz aylap, Anna bir az gorkıyar”) 9. (38/1), 10. (38/2, “32/17, 3. Sarıp aldı yüzünden”), 11. (38/3, “32/17, 3. Sona”), 12. (38/4, “32/17, 1. saçları”), 13. (38/6, “32/17, 2. Deyada, 4. Az galıp göze yetyar”), 14. (38/7), 15. (39/3, “32/18, 1. Yanakları”), 16. (39/4, “32/18, 1. Yene Anna soradı, 4. Söydi”), 17. (39/6), 18. (39/5), 19. (39/7, “32/18, 1. muña, 2. Yanaca, 3. Äpişgeden seredip”), 20. (40/1, “32/18, 3. Yüregim tarıslap dur”), 21. (40/2, “32/18, 3. Okıyan gızlar gülşdi”), 22. (40/-6, “32/18, 1. Näçe gızlar okıyar munda, 2. gelyärlermi, 4. bilyärlermi”), 23. (40/7, “32/19, 1. Gız, 2. Şu biziñ”), 24. (40-41/8, “32/19, 1. 14-15, 2. Onı –munı bilyärler, 3. Gözleri, 4. ırmancıp gelyärler”), 25. (41/-1, “32/19, 2. Şulara bir az gıyın boylar, 4. Hocada sovık boylar”), 26. (41/3, “32/19, 3. maglum”), 27. (41/4, “32/19, 3. (mahul)”).

28 Kasım 1928 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin otuz altıncı (24) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının on yedi dördlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). 1. (41/5, “32/19, 3. Bir-bire nesip bolsa”), 2. (41/6, “32/19, 1. Gız turdı, 4. goydı”), 3. (41/7, “32/19, —Ah!..., 2. Bizden ayırlarmık!, 4. Kezsekdik”), 4. (42/1, “32/20, 1. hem gülüp”), 5. (42/2, “32/20, 1. uzatdı, 3. Hesper yetdi, 4. yüregi”), 6. (42-43/8), 7. (43/1, 132/20, 1 Anna gitdi yolına, 2. Sona seredip galdı, 4. Däli divana boldı”), 8. (43/2), 9. (43/3, “32/20, 1. Başın aşaga salıp”), 10. (43/4, “32/20, 2. Hökimede barayarsam”), 11. (43/5, “32/20, 4. ulaşdı”), 12. (44/1, “32/21, 1. Ecesi bir gün soradı, 2. Reñ bolsa agarıp”), 13. (44/2), 14. (44/3, “32/21, 1. Veliñ”), 15. (44/4), 16. (45/2), 17. (45/3, “32/21, 1 Gızıñ ecəsi muña, 3. Şu yerde bir az işim bar, 4. geldim”).

06 Aralık 1928 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin otuz yedinci (25) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının yirmi altı dördlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). 1. (45/4, “32/21, 3. Onda meniñ işim bar, 4. Nä diyip dirler bileyin”), 2. (45/5, “32/21, “2. Tarsa turıp”), 3. (45/6, “32/22, 3. Gelmäge”), 4. (45/7), 5. (45-46/8, “32/22, 3. gıyınlık”), 6. (46/1), 7. (46/2, “32/22, 4. Asla gözden”), 8. (46/3, “32/22, 3. gelcegin”), 9. (46/4), 10. (46/5, “32/22, 4. İkimizem”), 11. (46/-6, “32/23, 3. Dogan gardaş ata ene, 4. Galı bersin obada”), 12. (47/6, “32/23, 1. Sonañ garındaşından”), 13. (47/7, “32/23, 1. yigit, 2. Soratdırdı, 4. Salladı”), 14. (47-48/8, “32/23, 3. Gıza garşı”), 15. (48/1), 16. (48/2, 32/23, 2. Habar bilen”), 17. (48/5, “32/23, 2. Bardı”), 18. (49/1, “32/23, 2. diyip, 4. Diñşirgeläp”), 19. (49/2, “32/24, 1Hıyalı pikire münip”), 20. (49/3), 21. (49/4, “32/24, 1.Simñ, 3. Obañ”), 22. (49/-5, , “32/24, 1. az köp, 3. “Huday” edenine şükür, 4. Çekerisdä ay bolyar”), 23. (50-51/-8, , “32/24, 1. Anna bardı öylerne”), 24. (51/1), 25. (51/2, , “32/24, 1. hem, 4. hostar”), 26. (51/4).

27 Aralık 1928 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin otuz dokuzuncu (27) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının yirmi beş dördlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). 1. (51/5, “32/25, 3. Hıyalı pikire dönüp, 4. Ayrılığa hem dözyär”), 2. (51/6, “32/25, 1.Azızım”), 3. (51/7), 4. (52/1, “32/25, 3.

hatları”), 5. (52/2, “32/25, 1. Ol gün hem geldin velin”), 6. (52/3), 7. (54/8, “32/25, 3. hem eşidip”), 8. (52-53/8, “32/25, 4. Birine gulak salma”), 9. (53/1, “32/26, 1. cogabına, 4. Mudam”), 10. (53/7), 11. (53/4, “32/26, 3. Neneñ na alaç”), 12. (53/6, “32/26, 2. Bilmeyän, 4. Ondan men ölmeyän”), 13. (53/5), 14. (54/2, “32/26, 4. Başga bir iş”), 15. (54/3, “32/26, 1. Sonra”), 16. (54/4), 17. (54/7, “32/27, 4. Sonañ”), 18. (54/5, “32/27, 2. söymeyän, 4. doymayan”), 19. (54/6“32/27, 3. görünmez”), 20. (55/1), 21. (55/2), 22. (55/3), 23. (55/4.), 24. (55/5, “32/27, 3. balış [bolış]”), 25. (56/1).

31 Aralık 1928 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin kırkinci (28) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının yirmi bir dörtlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1928). 1. (56/2), 2. (56/3), 3. (56/6, “32/28, 3. Hem bir az gorkyardı”), 4. (57/1, “32/28, 3. Özine uslu bilmän, 4. Garrılıktan derdindi”), 5. (57/2, “32/28, 3. Eşekden ağıp düşdi”), 6. (57/3, “32/28, 1. Şarık-şurık açdıda, 2. Anna gapıdan çıkdı, 3. İti kovıp yanından, 4. Doğrı mıhmana bakdı”), 7. (57/4, “32/28, 1. görişdi, 2. Sağlık amanlık sorap, 3. Sağlık amanlık bilen, 4. Girdiler öye yöräp”), 8. (57/5), 9. (57/6), 10. (57/7-8, “32/29, 3. Hatam çıkarcak bolyar, 4. Hemde bir az uyalyar”), 11. (58/1), 12. (58/2, “32/29, 3. Delmiräp gızardı, 4. Okıdı buların yanında”), 13. (58/3, “32/28, 1. oğlanı, 3. Ozal oylandı oğlan”), 14. (Mihman gaytacak bolıp, Hata cogap sorayar, Cogap yazmakçı bolıp, Töveregini garayar), 15. (58/-7, Anna diydi mıhmana, Çola yere çıkalı), 16. (58-59/8, “32/30, 4. yene”), 17. (59/1, “32/30, 1. gapdalına çıkıp, 3. bolsa magtım, 4. Sona gölkeñ-tekedi), 18. (59/2“32/30, 2. Aytmalıdı, 3. Aytsa etdirmecekler”), 19. (59/3, “32/30, 3. Dogan gardaşdan geçyän”), 20. (59/4, “32/30, 3. Tä”), 21. (59/5, “32/30, 3. Dosdı, 4. Geçdi yokarık Anna”).

16 Ocak 1929 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin kırk birinci (1) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının otuz bir dörtlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1929). 1. (59/6), 2. (59/7, “32/30, 3. Ol otıran kim diyyär”), 3. (60/1), 4. (60/2), 5. (60/3, “galanımız, 32/31, 4. galanların”), 6. (60/4), 7. (60/5), 8. (60/7, “Molla, 32/31, 3. Menä”), 9. (60-61/8, “Habarım köp Molla Aga, 32/31, 1. dostum, 2. Aytmagada, 3. Sonada, 4. Öz canımdan men dınyan!..”), 10. (61/1, “32/31, 2. Sözlerin”), 11. (61/2, “32/32, 1. okı, 3. Menem, 4. Oda”), 12. (61/-4, “32/32, 1. boldı-da, 2. Yüzini aşak saldı, 3. Ol adaglı dälmidir? 4. Diyip hatı yene aldı”), 13. (62/6, “32/32, 2. Şerigatdan, 4. Öziñi”), 14. (61/7), 15. (62/1, “32/32, Adalğasından ayrılısın, 4. Onda sen hat”), 16. (62/2, “32/32, 1. maña,), 17. (62/3, “32/32, 3. alyançak, 4. duralı”), 18. (Bular yazan hatında (32/32, 1. vagtında), Arañı aç diydiler, İñ ahırkı hat diyip, Epläp cübä goydılar), 19. (Anna molla (32/33, 1. maña) seredip, Kimden ibaret (32/33, 2. ibärin) hatı, Öziñ elitde berde, Tahkıklığın sen gati,), 20. (Hatını alıp Anna, Hoş diyip çıkdı gapa, Mollañ (32/33, 3. Diyen) sözün eşitdim, Munında gepi (32/33, 4. kepi) köpä), 21. (Hova yüzi garankı, Yağış bolsa pürkyär, Anna nädeyin diyip, Öz- özinden darıkyar), 22. (62/7, “32/33, 2. yöräp), 23. (62-63/8), 24. (Öyläk-böyläk urınıp, Ahırkı öylerni tapdı, Yeke özi tama girip, İçinde her yan çapdı), 25. (64/-2, “32/33, 3. Özine ölim dileyär, 4. Acal gelip almayar”), 26. (64/3), 27. (64/-5, “32/34, Mañlayımı tama goyıp, Horık-horık ağlayar, Alıpda gaçaysam diyip, Yürekini bağlayar”), 28. (64/6, “32/34, 3. Dañ asıla atmayar”), 29. (64/7, 32/34, 1. iymezden, 3. gitmäge”), 30. (64-65/8, “32/34, 1. çay içip, 3. düşmäni”), 31. (65/1, “32/34, 1. galaydımıkam, 2. Gündogara seretdi, 3. Günem gızarıp gelyär, Ah! “Hudayım” yaratdı”).

31 Ocak 1929 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin kırk üçüncü (3) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının yirmi iki dörtlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1929). 1. (65/2, “32/34, 4. Perde boylar”), 2. (65/-3, “32/34, 3. Gamaşdı, 4. Aşık günü görmeyär”), 3. (65/4, “32/34, 1. Sovik suvlar-şarlaşıp, 3. böyük”), 4. (65/5), 5. (65/6), 6. (Divanda işleyänler, Hemmesi garındaşı, Men olara bildirmesem (32/34, bildirsem), Harap ederler işi), 7. (“Şu günler Aşgabatda, İtalmaz gelipdir, Diyyäler: “Aşgabatda, Ulı gullık alıpdır, 8. (66/2), 9. (66/3), 10. (Aha ağır bir gız sövda (“32/35, Ah... ağır bir gıyın sövda), Náme üçin men ulaşdım? Yolımdan dönip bilmeyän, Gam (“32/35, Náme) bolsa-da bulaşdım), 11. (66/-6, “32/35, İne aldım Sonanı, Niräk alıp barayın, Onıñ pikiri nämede, Ozal özini göreyin), 12. (66/7, “32/36, 2. çümipdi”), 13. (66-67/8, “32/36, 1. İki yeke, 4. öyiñ”), 14. (67/1, “32/36, 3. otlap yörler”), 15. (69/5, “32/36, 3. Doğrı baraysam diyyär, 4. Gözlöp töverek daşımı”), 16. (69/6, “32/36, 3. Geldigiçe gıstanyar”), 17. (70/3), 18. (70/4), 19. (70/5, “32/36, 3. Hatı alıp cübisinden, 4. Taşladıda durmadı”), 20. (70/6, “32/37, 1. Sona hatı aldıda”), 21. (70/7), 22. (71/1).

13 Şubat 1929 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin kırk dördüncü (4) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının yirmi dokuz dörtlüğü yer almaktadır (Alamişov, 1929). 1. (71/2, “32/37,

3. çigi”), 2. (71/3, “32/37, 1. Hasır husır düşdide”), 3. (71/5), 4. (71/6), 5. (71/7, “32/37, 2. Hatı okıyar içinden”), 6. (72/1, “32/37, 1. Yağşı okap boldı-da, Başın aşaga saldı, Öz içini gepledip, Bu niçiksi hat boldı?), 7. (72/2, Hatı görkezip Anna, Yırtıp-yırtıp taşladı, Başına telpek geyme diyip, Käyemäge başladı”), 8. (72/3, “32/38, 2. Yiti-yiti seretdi, 3. Dicegini diyip bilmeyär”), 9. (72/4, “32/38, 1. meñzi, 2. Hıcalata galıpdır, 3. Dırmalan boylar yerı, 4. Yüzi bozyaz bolıpdır”), 10. (öleyin, 72/5, “32/38, 3. gaçarın, 4. ölerin”), 11. (72/6, “32/38, 1. çıkdı, 3. etmegin, diyip”), 12. (72/7), 13. (72-73/8, yazıpsın?, “32/38, 3. Hatda näme yazışın?), 14. (73/1, “32/39, 1. Sınag üçin yazdım, 2. Oña gulak salmagın”), 15. (73/2), 16. (0. Söygili Sonam, 73/3, 2. Çıkkın, 4. Duymasınlar”), 17. (2. çıkayın, 4. tikeyin, 73/4, “32/39, 2. çıkaryın, 4. tikeyin”), 18. (73/5), 19. (Anna ahırkı söz diyip, Çıkdı daşa batlanıp, Derrev ata (“32/39, atına) mündi, Etcek işin yatlanıp), 20. (79/-4, “32/39, 1. Gaydıp geldi öylerine, 2. Yaraglarını dakındı”), 21. (79/-5, Hiç kim bilmesinler diyip, Yene mündi atına, Yüzin salıp atını, Geldi obañ çetine), 22. (79/-6, “32/40, 3. Yolda yalkımı düşip, 4. Saraldıya yüzini), 23. (80/2), 24. (80/3, “32/40, 1. boylar, 2. garanya, 3. diyip, 4. silkÿär”), 25. (80/4, “32/40, 3. düşdi”), 26. (80/5, “32/38, 1. yaşıp, 2. İñrik bolsa garaldı”), 27. (80/6, “32/38, 1. Kävağt”), 28. (80/7, “32/40, 4. Girdi bir bağıñ gürine”), 29. (Deñşergelip, 80-81/8, “32/38, 1. Deñşirgenip”).

19 Şubat 1929 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin kırk beşinci (5) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının on dördüğü yer almaktadır (Alamişov, 1929). 1. (81/1, “32/41, 1. Asmandaki yıldızlar [Yaş Kommunist gazetesinde bu satır yer almamaktadır. Yayın zamanda eksik yer almış olduğu anlaşılmaktadır]”), 2. (81/2), 3. (82/3, “32/41, 4. şıgırdı”), 4. (82/4, “1. Gara bağıñ içinde, 2. Apbasısı, 3. Gelyär”), 5. (82/5, “1. Anna bir az şıgırdap, 3. Bah... bəri gel diyip”), 6. (82/6, “2. Bir-birini”), 7. (82/7, “2. at yanına, 3. Atıñ ardına alıp, 4. atına”), 8. (82-83/8, “4. gırıpıda), 9. (83/1, “1. sakar (32/42, bu)”), 10. (82/2, “Ona gitdi, Ona yitdi”).

24 Şubat 1929 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin kırk altıncı (6) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının on altı dördüğü yer almaktadır (Alamişov, 1929). 1. (83/3, “2. Arçımñka düşdiler, 3. atı berip”), 2. (83/4, “1. Arçın köne pikirli”), 3. (83/5, “1. Ol, 2. Alıp gaçdım özime, 4. Gulak salgın sözime”), 4. (Haysı ol mugallyma, Ak – keldäki gızımı? Siziñ pälñiz azıpdır, İki öyli magtım sizmi!..), 5. (Bu adaglı dälmidir, Näme alıp gaşdıñız, Yağşı yere getirip, Yağşı ele düşdiñiz), 6. (84/2, “2. geldim, 3. Bizä pena diyip geldik, 4. İndi senide bildim”), 7. (84/5, “1. Arçın bulara diyyär”), 8. (84/6, “3. görmändirs”), 9. (84/-3, 1. Sona diyyär arçına, 3. Halaşsa bir-birin, 4. Yazılıp yaşa bermeli”), 10. (84/- “Arçın gaharı bilen, Çıkarma sesiñ beset! Ertire bir çikalı, Meniñ edişime eset!”), 11. (85/3, “1. Nika etmecek bolañız, 2. Urshat, 4. Canımız”), 12. (85/4, “1. yere, 2. Milise getirip tutdırın, 3. Şöyle iş bolmaz yalı, 4. Öldireriñ atdırıñ”), 13. (85/6, “1. Arcın, 4. Biriñ”), 14. (85/7, “3. Arcın Annanı alıp”), 15. (85-86/8, “1. Köne pikirli arçın”), 16. (86/1, “3. Yüregini yandırıp”).

28 Şubat 1929 yılında yayımlanan “Yaş Kommunist” gazetesinin kırk yedinci (7) sayısında, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısının on altı dördüğü yer almaktadır (Alamişov, 1929). 1. (86/-5 “1. Biri öyde biri tamda, İkiside ah (32/44 vah) çekÿär, Anna barıp işikden, Yuvaşça gapını kakyar”, 2. (86/6), 3. (garap, 86/7 “3. 5 minut güleşdiler, 4. (32/44 gözlöp”), 4. (87/3 (32/44 Birden) 4. seyrana”), 5. (Bular bu yerde galsın, Görün arçın zulmın, Zalım bir rehim arçın, Horlapdı öñ telpin (32/44 telimin), 6. (87/4, 1. Arçın turıp, azandan, 2. Gidip”), 7. (87/-5, “1. İtalmaz tapman soñ, 2. Spolkoma barıpdır, 3. Gızıñız gaçıp geldi diyip, 4. Olara habar berıpdır”), 8. (88/-2 “1. Rayondan iki adam, 2. Haydadılar tutmaga, 3. Aşıklar gözin açmanka, 4. Duçar boldılar yaga”), 9. (91/-7, “1. Yağı süren yalı edip, 2. Getirdiler buları, 3. Dival agızında saklap, 4. Eñşetdiler oları”), 10. (91-92/8, “3. Gullu-ıkçılar yıgnanıp, 4. Bulariñ öyini”), 11. (92/-2, “1. Sonanı hem ayırıp, 2. Jen odıla bedriler, 3. Bulara edilen zulımı”), 12. (92/-3, “1. Rasppiska beren bolıp, 2. İtalmaz aldım, 3. Diyyär”), 13. (93/1, “3. Aybogdaşımı gurıp”), 14. (93/2, “3. öldirerin”), 15. (93/3), 16. (93/4).

Alamişov’un “Yaş Kommunist” gazetesinde “Söndi” adıyla yayımladığı poemanın son kısmının yer aldığı sayıya ulaşılammıştır. Ancak Alamişov’un 1932 yılında yayımlanan “Söndi” isimli eserini esas alarak kıyaslamak mümkündür. Nitekim Alamişov’un “Söndi” adlı eserinin “Yaş Kommunist” gazetesinde yer alan dördüğü on yedi olduğu görülebilir (Alamişov, 1932: 46-48). 1. (94/-6 “1. Bular bu yerde galsın, 3. Başın salıp aşaga”), 2. (94-95/7), 3. (95/1 “2. Getiryär”), 4. (95/2), 5. (95/3), 6. (“Alla!... Alla!... Alla!...”, Näme bu güne saldıñ? Anna!... Anna!... Anna!..., Näme diyip yaradıldıñ?), 7. (95/4), 8. (95/5 “4. düşdide”), 9. (95/6 “3. Yollarına gitmän”), 10. (Aysız garañkı gice, Barıp urdı bir zada, Gämi çımpıtrak bolıp, Garık

boldı deryada), 11. (95-96/7), 12. (Gök bolsa gürildöp, Dolı çabga guyyardı, Bu hovaniň boluşından, Anna bir zat duyyardı), 13. (98/4), 14. (98/-5 “2. Avılı çayınız içmeyän, 3. Yandırdınız siz meni, 3. Yanarım asla öçmerin”), 15. (Şu vakıta bir kişi, Hasılap gapıdan geldi, Annañ yüzine seredip, Yüzini aşaga saldı.), 16. (Anna!, Sona ağşam ölipdir, Öz boynından yüp salıp..., Nämle!... nämle diyyäň?), 17. (Ölipdir!..., Ha!... ölipdir., Vah!... onda!..., Gızıl gülim solıpdır. / Yandı yüregim yandı, Söndi çıragım söndi!...) (Alamışov, 1932: 46-48).

Aynı şekilde Alamışov’un “Yaş Kommunist” gazetesinde “Söndi” adıyla yayımladığı poeması, 1932 yılında “Söndi” adıyla özel bir eser şeklinde Latin alfabesiyle Aşkabat’ta yayımlanmıştır (Alamışov, 1932). Eserin isminin altında eser şöyle tanıtılmıştır: “Eski âdete sahip çıkarak kadınların özgürlüğüne karşı yapılan zulümlük hakkında kısaca poema” (Alamışov, 1932). Esere Hallı Şaberdiev önsöz yazmıştır: “Elinizdeki bu kitapça A.Alamışov’un 1928/29 yıllarda “Yaş Kommunist” gazetesinde yayımlanan meşhur “Söndi” destanıdır. Bu destan o zamanda, yeni Türkmen edebiyatında, en etkili eser oldu. Bu eser, yine çok zamanlar, edebiyat okuyucularının sevgili bir destanı olarak kalacaktır. A. Alamışov bu “Söndi” destanında, yeni hayata umutlanan gençler ile eskicilerin arasında olan bir mücadeleyi tasvir ediyor ve eski hayat örf adetlerinin olumsuzluklarını gösteriyor. A. Alamışov bu “Söndi” de olayın dışkı görünüşlerinden ta kahramanlarının içki ruhu hallerine kadar çeperlik/edebilik ile tasvir ediyor. Bir kısaca poemada tüm kahramanların içtimai durumu ile okuyucuları tam olarak tanıştırmak olmasa da “Söndi”de yeniliğe umut eden gençler ile onlara karşı çıkmakta olanların kimler olduğunu anlamak oluyor. Bir tarafta eski zamanda dokuz yaşında berdel hesabında söz kesilen, İnkılaptan sonra komsomola katılan köy öğretmeni atan yetim kız. Anna ise hat bilimliliği arkasında hükümetin göçme satıcılığını eden Türkmen’in kendi kabilesinden olan bir fakir yiğittir. Bunlar ankebutun örgüsüne takılan kelebek gibi hayatın adetlerinden kurtarmak ve kendi istekleri ile mutlu yaşamak için Sovyetler hükümetini akraba tutarak yeni hayata umut ediyorlar. İkinci tarafta, bunlara karşı geçim menfaatini ve fikirleri eski hayatta kök atan, günü için Sovyetler hükümetinde çalışan çalayar, eski molla, “abray” arkalı köy şurasının başkanı olan “arçın” - aksakal ve diğer insanlardır. Bunlar yeniliğe umut eden gençlerin eski hayatın silinmesi mümkün olmadık adetlerini silmeklerine karşı rahimsiz mücadele ediyorlar... ” (Alamışov, 1932: 3-4). Ayrıca Alamışov’un “Söndi” adlı poeması, 1932 yılında “Türkmenistan Şura Edebiyatı” dergisinde, “Söygili Sonam! “Söndi” Poemasından Bir Bölek” başlığıyla yayımlanmıştır (Alamışov, 1932b: 12-15).

[Foto 5] “Söndi” 1932.

[Foto 6] “Sona” 1958.

[Foto 7] “Sona” 1986.

Alamışov’un 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde Arap harfleri ile bir dizi halinde yayımlanan ve 1932 yılında “Söndi” adıyla Latin alfabesiyle neşredilen poeması, 1938 yılında “Sona” ismiyle kapsamlı bir şekilde neşredilmiştir (Alamışov, 1938). Alamışov’un 1938 yılında “Sona” adıyla yayımlanan eserine “Redaktörden” başlığıyla yazılan yazıda şöyle denilmektedir: “Yoldaş A. Alamışov’un “Sona” poeması Türkmen edebî/sanat edebiyatında büyük bir yer tutmaktadır. Bu poema, Alamışov’un önceki “Söndi” poeması değiştirilip ikinci bölümü de eklenip edebilik/sanatlılık ile yazılan bir eserdir. Yoldaş Alamışov bu eserin üstünde yeniden çalışıp, Türkmen genç Sovyet yazarlarının arasında okunup, onların veren maslahatlarından ve gösterdiklerinden de faydalandı. Bundan başka da Yoldaş Alamışov önceki “Söndi”

poemasına edilen tenkitleri de dikkate alıp sonraki gösterilen eksiklikleri bu defa düzeltmeye çalıştı. Bunun için de Yoldaş Alamişov bu poemasında Sona’nın ikbalini doğru çözebilmiştir. Elbette özel eksikliğinin de olması mümkündür. Sona gençliğinde yetim kalıyor, o zamanlar da adaklı ediliyor. O inkılaptan sonra mektep yaşında yetip okuyor, bilimli oluyor, öğretmenliğe atıyor ve komsomola giriyor. Düşünceli Sovyet kızı Sona kendisinin çocukluğunda adaklı edilip, bir genç oğlana verilmesine rıza olmasa da onu adaklı eden uzak akrabası İtalmaz, kayınları Atan zenginlerin zorundan korkup kaygılanıp geziyor. Sonunda sevgilisi Anna ile anlaşıp okula diye kaçıyorlar. Ancak İtalmazgiller onların gerilerinden yetip her tür yol ile geri döndürüyor ve Anna’yı hapsedirip Sona’yı da öldürmeye deniyorlar. Sona’nın canına kastetmeyi deneyenlerin üstleri açılıp yargı tarafından gerekli ceza veriliyor. “Söndi” neşredilende onun içinde Sona öldürülmekte olan şekli yanlışlık ile girmiştir. Böylece yazar “Söndi” poemasını tamamladığını okuyucularına düşündürmemiştir, bunun için de “Söndi” poeması okuyan insanlar Sona öldü diye düşünmüşlerdir. Ancak Sona önce de ölmemiştir. İşte bu olay Yoldaş Alamişov tarafından edebî/çeperçilik ile gösterilmiştir” (Alamişov, 1938: 3-5).

Alamişov’un “Söndi” adlı poeması yayımlandıktan sonra Sovyet Türkmenistanı’nın eleştiriler odağında olmuştur. Meşhur eleştiri yazarı Oraz Täçnarov (Aşirov-Pancar, 2022: 133-140) 1932 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde, “Yaşların Yolu: Türkmenistan Yaş Şahırların Döredicilikleri Hakkında” (Gençlerin Yolu: Türkmenistan Genç Şairlerin Eserleri Üzerine) adlı yazısında, dönemin diğer genç şairleri ile birlikte Alamişov’da eleştirisinde (Täçnarov, 1932) ve diğer yazılarında yer almaktadır (Taş-Nazarov, 1934).

Recepov 1960 yılında savunduğu kandidatlık tezinde, Alamişov’un 1932 yılında yayımlanan ve 1348 satırdan ibaren olan “Söndi” ile “1938” yılında neşredilen ve 2800 satırdan oluşan “Sona” peomasını kıyaslayarak incelemekte, eklemeleri ve yenilikleri birkaç maddede detaylı bir şekilde açıklamaktadır (Recepov, 1960: 163-166). Alamişov’un 1938 yılında “Sona” adı ile neşredilen nüshası, iki bölümden (Birinci bölüm, 6-118 / İkinci bölüm, 119-159) on iki başlıktan oluşmaktadır. I. 6-, 9, II. 10-15, III. 16-31, IV. 32-36, V. 36 (Salam Anna) - 63, VI. 64- 74, VII. 75-80, VIII. 81-102, IX. 103-110, X. 111 (İkinci Bölüm, 119) -136, XI. 137-142, XII. 143-145, XIII. 145-159.

Alamişov’un 1938 yılında “Sona” adıyla genişletilen yayımlanan “Söndi” eseri, 1958 yılında Kiril alfabesiyle yayımlanmıştır (Alamişov, 1958). 1986 yılında Kayum Cumayev tarafından Alamişov’un “Sona” poeması ve diğer yazılarını “Sona [Poema, Goşgular]” (Sona: [Poema, Şiirler]) adıyla yayımlanmıştır (Amandurdi, 1986).

Alamişov’un “Söndi” adlı eseri, 1936 yılında A. Tarkovskiy tarafından “Otrivki İz Poemı Sondı” (Söndi Poemasından Alıntılar) başlığıyla eserin birkaç dördümlüğü tercüme edilip “Turkmeniya” adlı almanakta yayımlanmıştır (Alamişov, 1936: 123-129). Valentin Fedoroviç Rıbin (1928-2006) tarafından Alamişov’un “Sona” adlı eseri, 1976 yılında Rusça tercüme edilerek yayımlanmıştır (Alamişov, 1976).

Kakabay Bayrammiradov’un 1970 yılında kaleme aldığı “Söveşçeş Edebiyat Ugrundı: (Türkmenistan Kompartiyası Türkmen Sovet Edebiyatını Ayaga Galdırmak ve Ösdürmek Ugrundakı Göreşde 1924-1934-nci Yıllar)” (Mücadeleci Edebiyat Alanında: Türkmenistan Kompartisi Türkmen Sovyet Edebiyatını Geliştirme ve İlerletme Alanında Mücadelede 1924-1934 Yılları) adlı eserinde, Alamişov’un “Söndi” adlı yazısını şu şekilde dile getirmektedir: “1927-1928 yılları Türkmen Sovyet Edebiyatında lıro-epiki janrın ortaya çıkıp başlaması ile karakterlidir. Bu yıllarda A. Alamişov “Söndi”, B. Kerbabayev “Gızlar Dünyäsi”, “Adadıñ Gurbanı” (“Dakılmak”), “Yaz Mövsümünde Bir Gözel”, G. Burunov “Tiryekkeş” poemalarını yazdılar” (Bayrammiradov, 1970: 87). Bayrammiradov Alamişov’un “Söndi” poemasını XX. yüzyılın 30’lu yıllarının yazılarından biri olduğunu ve realist bir yazı olduğu şöyle ifade etmektedir: “A.Alamişov’un “Söndü” syujetinin, personajlarının konkreliği, genel olarak ifade edildiğinde, realistliği ile bu dönem poemalarının arasında ayrılmaktadır” (Bayrammiradov, 1970: 87).

Alamişov’un 1928 yılında “Yaş Kommunist” gazetesinde yayımlanan “Söndi” ile 1932 yılında kitap olarak neşredilen “Söndi” arasında da farklılık görülebilir. Ancak bu farklılıkların ilk yazım kuralları ile ilgili olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim 1917 yılında yayımlanan Türkmen dilinin yazım kurallarında ikinci hecede “u” ve “ü” harflerinin “ı” ve “i” olarak yazılmasıdır (Aşirov, 2022: 141-146). Bununla birlikte şimdiki zaman fiillerindeki “yar” ile “yär” eklerinin “ya” ile “yä” şeklinde, “bolya”, “bilyä” şeklinde

yazılmasıdır (Alamışov, 1928). Ayrıca eserde geçen “به يك” kelimesinin 1932 yılındaki neşirde “böyük” şeklinde okunmuştur (Alamışov, 1932: 6). Ancak bu kelimeyi günümüz Türkmençesine uygun bir şekilde “beyik” şeklinde de okuma imkânı bulunmaktadır.

Sonuç

Sovyet Türkmenistanı döneminde Türkmen düşünce tarihinde ayrı bir yeri olan “Yaş Kommunist” (Genç Komünist) gazetesi, gençlere yönelik önemli süreli yayınlardan biridir. 1925 yılında Aşkabat’ta yayın hayatına başlayan “Yaş Kommunist” gazetesi, Türkmen dili, edebiyatı açısından ayrı bir değerdir. Türkmen dilinin yazım kurallarının yayımlandığı bir gazetedir. Aynı şekilde Türkmen edebiyatı açısından kıymetli bir süreli yayındır. Nitekim gazetede yayımlanan edebiyat ile ilgili yazılarla birlikte genç şairlerin şiirlerinin yer aldığı bir süreli yayındır. “Yaş Kommunist” gazetesi, Türkmen edebî eleştirisi tarihi açısından değerlidir. Bu gazetede yayımlanan edebi yazılardan dönemin düşünce yapısını görmek mümkündür. Ayrıca gazetenin Sovyet Türkmenistan’ında Latinleştirme sürecinin önemli bir rol oynadığı görülebilir. “Yaş Kommunist” gazetesinde, dönemin önemli simalarının tarafından yayımlanan yazılar, Türkmen düşünce tarihinin gelişim ve değişim sürecini gösterme açısından da değerli metinlerdir. Genç şair ve yazar Amandurdı Alamışov’un 1928 yılında “Söndi” adıyla “Yaş Kommunist” gazetesinde yayımlanmaya başlayan poeması, bunun bariz örneklerinden biridir. Nitekim Alamışov’un “Söndi” poeması, Ekim İhtilali’nden sonra Türkmen düşüncesinin durumunu beyan eden yazı olmakla birlikte Sovyet Türkmenistanı döneminin değişimini gösteren panorama olduğunu da söylenebilir. “Yaş Kommunist” gazetesi, Sovyet Türkmenistanı döneminin Türkmen dili, edebiyatı, medeniyeti, tarihi açısından değerli süreli yayınlardan biridir.

Kaynaklar

- ALAMIŞOV, A. (1928). Söndi. *Yaş Kommunist Gazetesi*. (9 beyit) 11.10.1928; (18 beyit) 18.10.1928; (17 beyit) 25.10.1928; (28 beyit) 04.11.1928; (27 beyit) 22.11.1928; (17 beyit) 28.11.1928; (26 beyit) 06.12.1928; (25 beyit) 27.12.1928; (21 beyit) 31.12.1928; (31 beyit) 16.01.1929; (22 beyit) 31.01.1929; (29 beyit) 13.02.1929; (9 beyit) 19.02.1929; (16 beyit) 24.02.1929; (16 beyit) 28.02.1929.
- ALAMIŞOV, A. (1932). *Söndi*. Aşkabat: Türkmen devlet neşir.
- ALAMIŞOV, A. (1932). Söygili Sonam! “Söndi” Poemasından Bir Bölük. *Türkmenistan Şura Edebiyatı Dergisi*, 5-6, 12-15.
- ALAMIŞOV, A. (1936). Otrivki İz Poemı “Söndi”. (çev. A. Tarkovskiy). *Turkmeniya: Literaturno-Hudojestvennyy Al'manah Turkmenskoy Komissii Soyuzu Pisateley SSSR*. Moskova: Sovetskiy Pisatel.
- ALAMIŞOV, A. (1938). *Sona*. Aşkabat: Türkmen Devlet Neşir.
- ALAMIŞOV, A. (1958). *Sona*. Aşkabat: Türkmen Devlet Neşir.
- ALAMIŞOV, A. (1976). *Sona*. Çev. V. Rıbina. Aşkabat: Türkmenistan.
- ALAMIŞOV, A. (1986). *Sona: (Poema, Goşgular)*. Hz. Kayum Cumayev. Aşkabat: Türkmenistan.
- ALAMIŞOV, A. (1930). “Sınpı Göreş”. *Türkmenistan Gazetesi*.
- ANNAGURDOV, M. (1962). *Sovet Türkmenistanının Metbugat Tarihinden Oçerkler*. 2. Kitap. Aşkabat: Türkmenistan Devlet Neşriyatı, 1962.
- AŞIROV, T. (2021). Türkmen Halkının Tarih Hem Nesilleri Hakkındaki Makalaların Yığındısı. Taşkent: Türkistan Devlet Kitaplar Basdırıyan Divanhanesi, 1924 yılı 57 sayfa”. *Uluslararası Türk Dünyası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S.2, 189-192.
- AŞIROV, T. (2021). *Türkmenistan’da Sovyetleştirilme Sürecinde Pioner Dergisi (1926-1930)*. Ankara: Uyum Ajans.
- AŞIROV, T. (2022). “Bilinmeyen Türkmen Aydınlarından Ata Gelenov”. *Kardeş Kalemler Dergisi*, S. 181, 72-74.

- AŞİROV, T. (2022). Görogılı: Türkmen Halk Eposı. (1941). (Tertibe Salan Ata Govşut, M. Köşäyevin Redaksiyası Bilen) Aşkabat: Türkmen döwletneşr. 578 S.”. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, C. 2, S. 3, 221-224.
- AŞİROV, T. (2022). Latyn Esasynda Kabul Edilen Türkmen Elipbisi (Latin Esasında Kabul edilen Türkmen Alfabeti) Yazım Kuralları 1927. *Türkmen Bilgesi Yusuf Azmun’a Armağan*. (ed. E. Uçar, Y.E. Tansü). Ankara: İksad Yayınevi, s. 141-146.
- AŞİROV, T. ve ACAR, S. (2021). Sovyet Türkmenistanı’nın Latin Alfabetine Geçiş Sürecinde “Gızıl Yol” Dergisi. *Folklor Akademi Dergisi*. C. 4, S. 3, 429-438.
- AŞİROV, T. ve ALBAYRAK, Ç. (2020a). Sovyet Türkmenistanı’nın İlk Yıllarında Edebî Eleştiri-A. Gulmuhammedov ile H. Şahberdiyev Eleştirileri Bağlamında-. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 3, S. 1, 106-115.
- AŞİROV, T. ve ALBAYRAK, Ç. (2020b). İlyasov, K. – H. Goçmiradov. H. (1990). Dövrüň Aynası (“Sovet Türkmenistanı” Gazeti 70 Yaşadı), Aşgabat: Türkmenistan. 208 S.”. *Milli Kültür Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 1, 141-146.
- Aşirov, T. ve Albayrak, Ç. (2020b). XX. Başlarında Türkmen Öğrencilerin Yabancı Kızlarla Evliliği Hususu Üzerine Tartışmalar: B. Kerbabayev Örneği. *Folklor Akademi Dergisi*, C. 3, S. 2, 423-435.
- AŞİROV, T. ve ARICAN, O. (2020). Yakup Nasırlı’ya (1899-1958) Göre Türkmenistan’da Milli Matbuat. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 4, S. 1, 45-50.
- AŞİROV, T. ve BEKJAYEW, T. (2021). Berdi Kerbabayev’in Türkiye’ye Seyahat’i. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 6, 98-139.
- AŞİROV, T. ve PANCAR, G. (2022). Sovyet Türkmenistanı’nda Edebî Eleştiri: Oraz Täçnazarov Örneği. *Türkmen Bilgesi Yusuf Azmun’a Armağan*. (ed. E. Uçar, Y.E. Tansü). Ankara: İksad Yayınevi, s. 133-140.
- AŞİROV, T. (2019). “Sovyet Dönemi Türkmenistan’ında Eleştirel Düşüncenin Tarihi: M. Geldiyev (1889-1931) Örneği”. *Ahmet Yesevi Üniversitesi Türkoloji Dergisi*, C. 5, S. 97, 21-29.
- BAYRAMMIRADOV, K. (1970). *Söveşçeň Edebiyat Ugrunda: (Türkmenistan Kompartiyası Türkmen Sovet Edebiyatını Ayaga Galdırmak ve Ösdürmek Ugrundaki Göreşde 1924-1934-nci Yıllar)*. Aşgabat: Türkmenistan.
- BÖKENEK. (1929). Tankıt Etmäge Rushat Beriň hem Kömek. *Yaş Kommunist Gazetesi*.
- GAZAK BALASI. (1929). İloglı’nıň Goşgıları Hakda. *Yaş Kommunist Gazetesi*.
- HALLI. (1928). Hakikat Her Vagt Açık! (A. Gulmuhammedova Cogap). *Yaş Kommunist Gazetesi*.
- İLOĞLU. (1928). İleri Giden Yol (10 Yıllık Bayrama Bağışlanyar). *Yaş Kommunist Gazetesi*.
- İSMAİLOV, E. (1929). İloglı Şahirmi, Däl-mi?. *Yaş Kommunist Gazetesi*.
- KEKİLOV, A. (1929). Yaňı Türkmen Edebiyatı ve İloglınıň Goşgıları. *Yaş Kommunist Gazetesi*.
- KEKİLOV, A. vd. (1969). *Türkmenistanda Tankıdı Pikirin Döreyşi Hem Ösüşü*. Aşkabat: İlim neşiriyatı.
- OKICI. (1928). İloglı’nıň Goşgıları ve Yaş Yazuvçılarını Borcu. *Yaş Kommunist Gazetesi*.
- RECEPOV, S. (1958). *Amandurđı Alamişovıň Ömri ve Dörediciligi*. Aşkabat, 1960.
- RECEPOV, S. (1960). *Şahır Amandurđı Alamişovıň Ömri ve Dörediciligi*. Kandıkatlık Dissertatsiya. Aşkabat, 1960.
- SAĞLAM, S. (2018). Ata Govşudov, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/govsudov-ata>
- SAĞLAM, S. (2019). Muhammet Geldiyev, *Türkiye Dışındaki Türk Dünyası Türkologları –Dilciler–1.Cilt*, s.537-546., Ankara: Akçağ.
- SAĞLAM, S., BİRAY, N. (2018). *XX. Yüzyıl Türkmen Edebiyatı*, Türk Dünyası Çağdaş Edebiyatları El Kitabı (ed. Orhan Söylez), İstanbul: Kesit Yayınları.

TÄÇNAZAROV, O. (1932). Yaşların Yolu: Türkmenistan Yaş Şahırların Döredicilikleri Hakında. *Yaş Kommunist Gazetesi*.

Türkmen Edebiyatının Tarihi. I-VI. Ciltler. Aşabat: İlim. 1975-1984.